

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I MALMÖ
 Avdelning 1

DOM
 2019-06-12
 Meddelad i Malmö

Mål nr
 2690-19
 2695-19
 2697-19 – 2734-19
 2738-19 – 2797-19
 3029-19 – 3031-19

SÖKANDE

Telia Sverige AB, 556430-0142

Ombud: advokaterna Anton Johansson och Olof Larsberger
 Kastell Advokatbyrå AB
 Box 7169
 103 88 Stockholm

MOTPARTER

1 – 103, se bilaga 1

Ombud: advokaten Maria Lidbom och jur. kand. Alexander Rappe
 Advokatfirman LA Partners Aktiebolag
 Box 487
 201 24 Malmö

SAKEN

Överprövning enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU)

KONKURRENSVERKET	
2019-06-12	
Avd	
Dnr	
KSnr	Aktbil

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller Telia Sverige AB:s ansökan om ingripande enligt LOU och förordnar att Motparternas upphandling ”Operatörstjänster avseende fast- och mobil telefoni, dnr 18/20” ska göras om.

Dok.Id 499481

Postadress
 Box 4522
 203 20 Malmö

Besöksadress
 Kalendegatan 6

Telefon
 040-35 35 00

E-post: kansli1.fma@dom.se
 www.forvaltningsrattenimalmo.domstol.se

Telefax

Expeditionstid
 måndag–fredag
 08:00–16:00

BAKGRUND

Motparterna genomför en samordnad upphandling benämnd ”Operatörs-tjänster avseende fast- och mobil telefoni, dnr 18/20”. Upphandlingen genomförs enligt reglerna om öppet förfarande i LOU. Enligt tilldelningsbeslut den 25 februari 2019 ska kontrakt tilldelas Tele2 Sverige AB (Tele2).

YRKANDE OCH INSTÄLLNING

Telia Sverige AB

Telia Sverige AB (Telia) ansöker om överprövning av upphandlingen och yrkar att den ska göras om. Till grund för sin talan anför bolaget följande.

Motparterna har brutit mot LOU. För det första överstiger det upphandlade ramavtalets löptid fyra år och särskilda skäl härför saknas. För det andra har Motparterna tillåtit anbudsgivare att bilägga sina allmänna och särskilda villkor till anbudet. Upphandlingsdokumenten har härvid innehållit otydligheter och öppnat upp för att icke jämförbara anbud kan lämnas i upphandlingen. För det tredje har utvärderingskriteriet ”täckning” i upphandlingen lett till ett felaktigt utfall av utvärderingen. Förutsättningarna i upphandlingen brister därmed i likabehandling och transparens. Telia har lidit, eller kan komma att lida skada av vart och ett av Motparternas brott mot LOU. Felen har uppstått i det konkurrensuppsökande skedet i upphandlingen och upphandlingen ska därför göras om.

Avtalstid

Det upphandlade avtalet är ett ramavtal. I punkten 5.1 ”Avtalsperiod” i de Administrativa föreskrifterna framgår bl.a. följande ”Avtalet skall träda i kraft när det har undertecknats av behöriga företrädare för parterna. Avtalet

gäller därefter till den 15 oktober 2023”. Av punkten 5.1.1. ”Avtalsförlängning” framgår att avtalet kan förlängas med ett år i taget, dock längst till och med den 15 oktober 2025. Vid beräkning av ramavtalets avtalstid ska förlängningsoptioner medräknas. Räknat från tidpunkten när avtal tidigast kunnat ingås, dvs. efter avtalsspärrens utgång, uppgår avtalstiden till drygt sex år och sju månader. Avtalstiden överstiger därmed klart tidsgränsen om fyra år för ramavtal som följer av 7 kap. 2 § LOU. Det finns inga särskilda skäl för en avtalstid som överstiger fyra år. Det är Motparterna som har åberops- och bevisbördan för att det finns tillräckliga skäl för att tillämpa en längre avtalstid. Skälen ska vara hänförliga till föremålet för upphandlingen. I upphandlingsdokumenten har inte gjorts gällande att det föreligger särskilda skäl för att ramavtalets avtalstid ska överstiga fyra år. En avtalstid som överstiger fyra år förhindrar, begränsar och snedvrider konkurrensen för samtliga potentiella leverantörer, däribland Telia.

Allmänna och särskilda villkor kunde biläggas i anbudet

Av Motparternas svar på fråga 98 i Frågor och Svar framgår att anbudsgivare har haft möjlighet att bilägga sina allmänna och särskilda villkor till anbudet och att villkor som inte står i konflikt med förfrågningsunderlaget kan bli aktuella att tillämpas ”efter särskild överenskommelse” samt att särskilda och allmänna villkor har högre prioriteringsordning än innehållet i ingångna leveransavtal. Såvitt gått att utreda har åtminstone Tele2 gett in vissa allmänna och särskilda villkor. Telia gjorde det inte. Anbudet bygger därför på olika förutsättningar. Det är oklart vad som menas med ”efter särskild överenskommelse”. Att allmänna och särskilda villkor kunde biläggas i anbudet innebär att förutsättningarna i upphandlingen inte har varit tydliga. Risken för att anbudet bygger på olika förutsättningar har varit uppenbar. Resultatet av otydligheterna har också inneburit att icke jämförbara anbud

faktiskt har lämnats i upphandlingen. Av dessa skäl brister upphandlingsdokumenten i transparens. Detta har lett till att Telia fråntagits möjligheterna att lämna sitt bästa anbud i upphandlingen.

Utvärderingen av kriteriet ”täckning”

Utvärderingsmodellen är i allt väsentligt densamma som tillämpades i Motparternas upphandling av telefoni 2016. Utfallet av utvärderingsmodellens tillämpning avseende kriteriet ”täckning” har i de två upphandlingarna dock lett till helt olika resultat. Telia, som fick högst poäng 2016, fick lägst poäng i nu förevarande upphandling. Utfallet av utvärderingen avseende ”täckning” i upphandlingen är verklighetsfrämmande. Telia kan erbjuda bäst täckning i Skåne av alla operatörer på den svenska marknaden. Den exakta orsaken till det felaktiga resultatet är överflödigt att fastställa. Det är uppenbart att en utvärderingsmodell som ger en operatör lägst betyg för ”täckning” samtidigt som operatören i fråga i själva verket kan erbjuda bäst täckning av alla operatörer är såväl oförutsägbar som bristfällig och står i strid med de grundläggande principerna om likabehandling och transparens.

Motparterna

Motparterna anser att ansökan ska avslås och anför följande.

Upphandlingen står inte i strid med LOU eller de grundläggande principerna på det vis som Telia gör gällande. Grund för ingripande enligt 20 kap. LOU saknas.

Avtalstid

Ramavtalet har en ordinarie löptid om fyra år med möjlighet till förlängning i ett år vid två tillfällen, vilket innebär en total maximal löptid om sex år vid

förlängning. Det är Motparternas uppfattning att det i den nu aktuella upphandlingen föreligger särskilda skäl för att ha en längre löptid än fyra år. De särskilda skälen är i sin helhet hänförliga till föremålet för upphandlingen, dvs. telefoni till 103 kommunala upphandlande myndigheter.

Upphandlingen omfattar många upphandlande myndigheter och avser tekniskt avancerade tjänster. Upphandlingen är av mycket stort allmänintresse och de upphandlande tjänsterna är ostridigt nödvändiga för att samhällskritiska funktioner ska kunna fungera i de 33 kommunerna. Upphandlingen är dessutom av stor ekonomisk betydelse. Motparternas upphandlingar avseende det aktuella tjänsterna har under de senaste åren präglats av långdragna överprövningsprocesser och fördröjda avtalsstarter. Det är sannolikt att även nästföljande upphandling kommer att överprövas. Det föreligger en konkret risk för detta. Det är därför nödvändigt att avtalet är tillräckligt långt och att viss möjlighet till förlängning finns. Detta för att inte Motparterna återigen ska stå utan avtal avseende nödvändiga telefonitjänster.

Att säkerställa effektiv konkurrens utgör särskilda skäl för en längre avtals-tid än fyra år. Att ha en kortare avtalstid än totalt sex år är inte ekonomiskt eller praktiskt försvarbart och begränsar möjligheten för andra leverantörer än den befintliga att konkurrera om avtalet. Detta eftersom de tjänster som upphandlingen avser är förenade med långa implementeringstider, höga implementeringskostnader och avsevärda investeringskostnader.

När Motparternas telefoniupphandlingar gjordes med en kortare avtalstid än totalt sex år var det samma leverantör som tilldelades avtal i samtliga fall. Det var den befintliga leverantören Telenor som redan gjort alla nödvändiga investeringar och då hade störst möjlighet att lämna ett konkurrenskraftigt anbud. Avtalstiden är således satt i syfte att säkerställa en effektiv konkurrens. Avtalets löptid i upphandlingen är väl avvägd och proportionerlig. En

avtalstid om fyra år hade missgynnat alla leverantörer utom de befintliga leverantörerna Telenor och Telia, och därmed begränsat konkurrensen. Uppfattningen styrks av att konkurrensen i upphandlingen förbättrats sedan de upphandlande myndigheterna 2016 fattade beslut om att ha en avtalstid om totalt sex år.

Byte av telefonoperatör förutsätter en implementerings- och porteringsprocess. Implementeringstiden för byte av telefonoperatör i över 100 upphandlande myndigheter är omfattande i tid och medför kostnader för både Motparterna och leverantören. Tiden och kostnaden påverkas bl.a. av antalet myndigheter som omfattas av de aktuella tjänsterna. Det är Motparternas bedömning att implementeringstiden vid leverantörsbyte i upphandlingen kommer att ta mer än nio månader i anspråk. Det borde även Telia kunna vidgå då Telia själv i yttrande till förvaltningsrätten i målet gällande ogiltighetstalan av Telias tillfälliga avtal avseende telefonin med flertalet av de deltagande upphandlande myndigheterna angett att det "skulle ta cirka nio månader att genomföra en portering av dessa myndigheters samtliga abonnemang". Den nu aktuella upphandlingen omfattar fler tjänster och det krävs därför mer omfattande implementering än den som var aktuell i ogiltighetstalan. Det krävs således en ännu längre implementeringstid vid leverantörsbyte i upphandlingen än den som var aktuell i ogiltighetstalan.

Eftersom det krävs överlappande avtal med både den befintliga och den nya leverantören under implementeringsperioden, både vid uppstart och avslut av avtalet, innebär det att det är en mycket lång tid (minst ca 18 månader) eftersom ett upphandlat avtal inte kan tillämpas fullt ut. Även Telia är av uppfattningen att det krävs överlappande avtal, vilket framgår av ogiltighetstalan. Att ha en avtalstid om endast 48 månader är mot denna bakgrund inte försvarbart, varken från ett ekonomiskt eller ett praktiskt perspektiv.

Att byta telefonoperatör medför kostnader för såväl Motparterna som för leverantören. Den gemensamma kostnaden för de upphandlande myndigheterna och leverantören för ett operatörsbyte i upphandlingen är mycket stor och handlar om miljontals kronor. Implementeringskostnaden utgör ett betydande inträdeshinder för andra leverantörer än den befintliga. Det är varken praktiskt eller ekonomiskt försvarbart för de upphandlande myndigheterna att erlægga den extra kostnad som implementeringen medför oftare än vad som är nödvändigt enligt LOU. I LOU finns ett uttryckligt undantag från bestämmelsen att ramavtal inte får ha en längre löptid än fyra år. Implementeringstid och implementeringskostnad utgör sådana särskilda skäl.

Täckning har utgjort ett av utvärderingskriterierna eftersom det varit en viktig aspekt för Motparterna. För att kunna uppfylla kraven på täckning som ställs i upphandlingen krävs att leverantören gör investeringar. I upphandlingen har det varit möjligt att konkurrera även för anbudsgivare som saknar täckning på någon av de angivna adresserna. För att erhålla poäng behövde anbudsgivarna garantera att en utbyggnad av täckning kommer ske innan planerad avtalsstart. En sådan utbyggnad förutsätter en investering. En avtalstid om minst fyra år och maximalt sex år har bedömts vara en förutsättning för att kunna motivera potentiella anbudsgivare att göra sådana investeringar.

Ytterligare en förutsättning som kan kräva stora investeringskostnader är kravet i upphandlingen på inomhustäckning på 139 adresser. En investeringskostnad om 250 000 kr per inomhusnät är en rimlig uppskattning av den investeringskostnad som krävs för ett inomhusnät. Som exempel kan nämnas att Telenor i sin ansökan om överprövning av upphandlingen uppskattat att andra leverantörer, som absolut minimum, skulle ha en investeringskostnad avseende endast inomhustäckning på ca 8 250 000 kr. Detta exempel avser bara en del av de eventuella investeringskostnaderna som

icke befintlig leverantör kan komma att ha för att lämna ett konkurrenskraftigt anbud, men visar att det för andra leverantörer än den befintliga kan vara nödvändigt att göra investeringar som berättigar en något längre maximal avtalstid.

För att få höga poäng vid utvärderingen av täckningen kan det krävas att anbudsgivarna gör omfattande investeringar av utbyggnad av mobilnätet. Avskrivningstiden för sådana investeringar kan komma överstiga den maximala avtalstiden. Möjlighet för en anbudsgivare att göra dessa investeringar krävs för att inte konkurrensen ska hämmas. Väljer en anbudsgivare att investera i utbyggnaden av sitt nät på de 1 239 adresserna krävs det stora investeringar som inte kommer att betala sig på en avtalstid om fyra år.

I punkt 3.7 i bilagan "Teknik- och funktionskrav" finns krav avseende framtida nät. Anbudsgivarna har vid utvärderingen haft möjlighet att få poäng om anbudsgivarna valt att erbjuda tjänster i NB-IoT eller 5G-nät. Dessa tjänster ska i så fall kunna erbjudas inom två år från avtalsstart. För att kunna erbjuda dessa tjänster krävs att anbudsgivarna investerar i utvecklingen och utbyggnaden av dessa nät. Detta är förenat med omfattande investeringskostnader. Det är osannolikt att anbudsgivarna skulle få betalt för sådana investeringar vid en avtalstid om maximalt fyra år. Att endast ha en avtalstid om fyra år skulle därmed begränsa anbudsgivarnas möjlighet att lämna sina bästa anbud.

Telia har inte närmare konkretiserat vilken skada Telia har lidit eller riskerat att lida på grund av det påstådda brottet mot LOU. Telia har lämnat anbud i upphandlingen, utan att invända mot eller ställa någon fråga om den aktuella maximala avtalstiden. Även i 2016 års upphandling, i vilken Telia lämnade anbud och tilldelades avtal, var den maximala avtalstiden sex år. Telia hade inte heller då några invändningar mot en avtalstid om maximalt sex år.

Telias agerande härvidlag bör rimligtvis ses som att även Telia har varit av uppfattningen att det funnits särskilda skäl att ha en maximal avtalstid om sex år. En rimlig slutsats är att Telia inte kan anses lidit eller riskerat att lida någon skada.

Allmänna och särskilda villkor kunde biläggas i anbudet

De allmänna villkoren innebär inte att de obligatoriska kraven i förfrågningsunderlaget har åsidosatts. Inte heller innebär möjligheten för anbudsgivarna att lämna in sina allmänna villkor att anbuden inte blir jämförbara. I upphandlingen har det varit tydligt vilka krav som ska uppfyllas och vilka variabler som ska utvärderas. Anbuden har jämförts utifrån dessa parametrar. Upphandlingen strider därmed inte mot LOU eller de principer som bär upp lagen. Eftersom informationen om en anbudsgivares allmänna villkor inte har påverkat utvärderingen och inte påverkat vilka krav som ställts upp i upphandlingen eller vägts in i bedömningen om en anbudsgivare uppfyller de uppställda kraven kan Telia omöjligen anses ha lidit eller riskerat att lida någon skada på grund av det påstådda brottet mot LOU. Det kan således omöjligen ha påverkat Telias förutsättningar att lämna anbud eller att utforma sitt bästa anbud.

Utvärderingen av kriteriet "täckning"

Ingenting av det som Telia anfört tyder på att utvärderingsmodellen avseende utvärderingskriteriet "Täckning" skulle vara så otydlig att den skulle stå i strid med principen om transparens. Tvärtom har det mycket noggrant redogjorts för hur mätningarna kommer att gå till i den oberoende mätningen, allt för att anbudsgivarna ska ha full insikt i hur de oberoende mätningarna kommer att gå till. Att Telia inte har ett identiskt mätresultat som vid 2016 års upphandling är inte något bevis på att resultatet är felaktigt. I

2016 års upphandling användes samma utvärderingsmodell avseende utvärderingskriteriet Täckning. I samband med överprövningen av 2016 års upphandling fann domstolen att den aktuella utvärderingsmodellen inte stred mot transparensprincipen. Vad Telia har anfört visar inte att utvärderingen är felaktig eller att utvärderingsmodellen skulle strida mot LOU.

Telia Sverige AB

Telia genmäler följande.

Motparterna gör gällande att den maximala avtalstiden är sex år. Detta är felaktigt. Oavsett vilken avtalstid man utgår från – sex år och sju månader eller sex år – kan det dock konstateras att det inte är visat att det föreligger särskilda skäl för att tillämpa en avtalstid längre än fyra år. Inget av det som Motparterna anfört utgör särskilda skäl för en löptid om sex år och sju månader. Motparterna har i vart fall inte visat att det föreligger några särskilda skäl som motiverar en längre avtalstid än fyra år. Risken för en överprövning av en upphandling utgör inte ett sakligt skäl för att ett ramavtal ska löpa längre än fyra år.

Det förhållandet att det upphandlande föremålet avser varor eller tjänster av standardkaraktär inom den aktuella branschen som i sig inte kräver omfattande investeringar talar typiskt sett för att det inte föreligger särskilda skäl för att ha en längre avtalstid än fyra år. De tjänster som nu upphandlas är inte på något sätt ”unika” i sitt slag. Det är, i allt väsentligt, inte fråga om några tjänster som utvecklats för en enskild köpare, utan i huvudsak tjänster som löpande erbjuds av olika operatörer till ett mycket stort antal kunder inom såväl privat som offentlig sektor. Att de tjänster som en telefonioperatör tillhandahåller är ”tekniskt avancerade” till sin natur innebär inte i sig att det föreligger särskilda skäl för en längre avtalstid än fyra år. Motparternas valda löptid riskerar att begränsa konkurrensen och inte tvärtom.

Det bestrids att tjänsterna i upphandlingen är förenade med ”långa implementeringstider”. Den implementeringstid som krävs för en ny leverantör överstiger i detta fall inte vad som normalt gäller i branschen. Telia gick i samband med att interimsavtal tecknades år 2016 med ett stort antal av de upphandlande myndigheterna som omfattas av nu förevarande upphandling in som en ”ny leverantör” för dessa myndigheter. Telia genomförde en implementering av då efterfrågade tjänster hos samtliga upphandlande myndigheter på drygt sex månader (varav faktisk leverans genomfördes under en period om ca tre och en halv månader). Det förhållandet att upphandlingen omfattar vissa ytterligare tjänster jämfört med interimsavtalen innebär inte att implementeringsprojektet skulle behöva ta längre tid än så. Det ska vidare framhållas att det enligt villkoren i upphandlingen förutsattes en implementeringstid om ca sju månader, räknat från när avtal tidigast kunde tecknas. Motparterna har således självt i upphandlingen utgått från en implementeringstid – avseende samtliga upphandlande myndigheter – om drygt sju månader och vitessatt eventuella förseningar i förhållande till implementeringstiden. De implementeringstider som gör sig gällande i detta fall utgör således inte sådana omständigheter som gör att det finns särskilda skäl för längre avtalstid än fyra år.

Telia bestrider att implementeringskostnaden utgör ett betydande inträdeshinder för andra leverantörer än den befintliga. De implementeringskostnader som en leverantör har för aktuellt uppdrag i förhållande till respektive kund är inte högre än vad implementeringskostnaderna är i andra liknande upphandlingar. Det förhållandet att leverans ska ske till ett stort antal kunder gör till och med att kostnaden per kund är något lägre jämfört med i andra upphandlingar p.g.a. de stordriftsfördelar som uppkommer. Det förhållandet att Telia och merparten av de upphandlande myndigheterna som omfattas av upphandlingen har ingått interimsavtal, med en betydligt kortare avtalstid än den som gäller i upphandlingen, visar också att implementeringskostnaderna inte är av sådan betydelse som Motparterna nu vill göra gällande. Att de

upphandlande myndigheterna bär kostnader för byte av telefonioperatör utgör dock över huvud taget inte en sådan omständighet som kan motivera att det föreligger särskilda skäl för en längre avtalstid än fyra år.

Vad gäller investeringar sammanblandar Motparterna sådana investeringar som en nätägande operatör har att göra för att kunna vara verksam på marknaden generellt med sådana investeringar som görs i en specifik affär. Utbyggnad av mobilnät – inklusive satsningar på nya generationers mobiltelefoni (tidigare 2G-, 3G-, 4G- och nu 5G-nät), satsningar för att kunna erbjuda tjänster i NB-IoT, i förekommande fall uppförande av nya master m.m. – är mångmiljardinvesteringar som aldrig kan motiveras av en enskild affär och följaktligen aldrig görs till en specifik kund. Sådana investeringar har ingenting med avtalslängden i den enskilda affären att göra. Vissa kundspecifika investeringar kan motiveras i den enskilda affären – så även i upphandlingen – men är inte på långa vägar på de nivåer som Motparterna påstår och kan aldrig motivera en längre avtalstid än lagstadgade fyra år. Den nivå av täckning som Telia, och övriga telefonioperatörer, kan erbjuda redan genom sina utomhusnät gör att behovet av särskilda inomhusnät för att garantera inomhustäckning är begränsat. Telia bestrider att det skulle föreligga behov om investeringar uppgående till ca 34 750 000 kr för att åstadkomma inomhustäckning på aktuella adresser. Motparternas påstående att anbudsgivare kan behöva göra utbyggnader av nät för att garantera täckning och ”omfattande investeringar av utbyggnad av mobilnätet ... t.ex. ... i nya master” för att bl.a. få höga poäng vid utvärderingen av täckning är felaktiga. Upphandlingen har över huvud taget inte omfattat uppförande av nya master. Nya master uppförs i princip aldrig för enskilda kunders behov. Uppförande av nya master görs i stället inom ramen för en generell utbyggnad av mobilnätet. De investeringar som en telefonioperatör gör för att förbättra täckningen förväntas normalt sett inte betalas tillbaka inom ramen för en enskild affär, utan utgör en del av telefonioperatörens långsiktiga investeringar för att generellt öka sin konkurrenskraft på marknaden och förbättra sitt erbjudande.

Även när det gäller en telefonioperatörs utbyggnad för att erbjuda tjänster i NB-IoT eller 5G-nät är det typiskt sett fråga om långsiktiga investeringar och inte ”kundunika lösningar” som görs för att generellt förbättra dennes konkurrenskraft och erbjudande. Inte heller denna typ av investeringar förväntas betalas tillbaka inom ramen för en enskild affär. Investeringskostnaderna ska sättas i relation till anbudspriserna som låg på mellan ca 73 – 177 miljoner kronor. De investeringskostnader som kan bli aktuella i upphandlingen är i sammanhanget obetydliga.

Motparterna har inte utvecklat varför just den valda avtalstiden om ”minst fyra år och maximalt sex år” skulle vara tillräcklig för att en anbudsgivare skulle göra investeringar av aktuellt slag. Till detta kommer den osäkerhet som generellt gäller kring förlängningsoptioner. Det är Motparterna, ensidigt, som har att avgöra om avtalstiden ska förlängas ytterligare genom att ianspråkta förlängningsoptionerna. Leverantörerna har således enbart haft att räkna med en avtalstid på fyra år och basera sin prissättning på detta. Den absoluta merparten av de eventuella investeringar som en leverantör skulle kunna behöva göra är sådana investeringar som syftar till att leverantören ska förbättra/vidmakthålla sin position på marknaden. Investeringskostnaderna är således framförallt kopplade till leverantörens kapacitet att utföra de upphandlade tjänsterna och därmed inte till föremålet för upphandlingen.

Att Telia ”tidigare inte har invänt” mot avtalstiden saknar betydelse för bedömningen av Telias skada. Bedömningen av Telias skada ska, i enlighet med etablerad praxis, i stället göras utifrån utgångspunkten att långa ramavtal generellt sett anses förhindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen och att Telia, liksom andra potentiella leverantörer, därmed inte ges möjlighet att konkurrera om ett kontrakt under den tid som anses oskälig enligt LOU, dvs. den tid som överstiger lagstadgade fyra år.

Vad gäller att allmänna och särskilda villkor kunde biläggas i anbudet gör Telia inte gällande i denna del att utvärderingen skulle ha påverkats eller att några obligatoriska krav skulle ha åsidosatts i upphandlingen. Genom sitt svar på fråga 98 har Motparterna öppnat upp för möjligheten att, på basis av vad som anges i vinnande leverantörs allmänna eller särskilda villkor, ändra förutsättningarna för leveranser under avtalstiden ”efter överenskommelse”. Detta öppnar upp för risken att inkomna anbud bygger på olika förväntningar om vilka förutsättningar som ska gälla för leveranser under avtalstiden. Redan förekomsten av risken att anbuden bygger på olika förutsättningar i detta avseende innebär att upphandlingen står i strid med transparensprincipen.

Vad gäller utvärderingen av kriteriet ”täckning” gör Telia inte gällande att utvärderingskriteriet skulle ha varit ottydligt beskrivet. Telia ifrågasätter inte heller att Motparterna beaktat täckning som en parameter i utvärderingen. Vad Telia gör gällande är att utvärderingsmodellen är bristfällig på så sätt att när modellen tillämpas – såvitt avser kriteriet ”täckning” – leder den inte till ett rättvisande resultat. Detta räcker för att konstatera att utvärderingsmodellen är oförutsebar och bristfällig. Skillnaderna i utfallet mellan 2016 års upphandling och upphandlingen kan inte förklaras av de mätpunkter som tillkommit eller bytts ut mot tidigare mätning. En utvärderingsmodell som leder till detta resultat är inte ägnad att anta det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Utvärderingsmodellen står därmed i strid med principerna om likabehandling och transparens.

Motparterna

Motparterna gemämler följande.

Avtalets löptid är fyra år med möjlighet att förlänga avtalet med 1 + 1 år. Det är oklart var Telia har fått uppgiften att den maximala löptiden för ramavtalet skulle vara sex år och sju månader. Motparterna har mot bakgrund av egna beräkningar, Telias nyligen genomförda portering avseende interimsavtalen och anbudsgivarnas införandeplaner i anbuden en mycket välgrundad utredning till grund för sin uppfattning angående implementeringstiden. Det är därmed visat att en anbudsgivare som inte är befintlig leverantör behöver en implementeringstid som överstiger nio månader. En anbudsgivare som inte är befintlig leverantör har också omfattande kostnader för implementeringen. Implementeringskostnaden måste emellertid baseras på hela upphandlingsföremålet, dvs. telefoni till de 103 upphandlande myndigheter som deltar i upphandlingen. Att byta telefonioperatör är förenat med en stor kostnad för Motparterna. Enbart kostnaden för byte av de s.k. telematikabonnemangen som finns i de flesta typer av larm uppgår för Motparterna till uppskattningsvis ca 28 miljoner kronor.

Kravet i upphandlingen på täckning på 1 239 specifika platser kräver stora investeringskostnader. Det är investeringar som är direkt kopplade till upphandlingsföremålet. Det stämmer inte som Telia gör gällande att det inte skulle kunna bli aktuellt med utbyggnad av publikt nät för enskilda kunders behov. Tvärtom kan det innebära avsevärda investeringskostnader för att leverera den utomhustäckning och inomhustäckning som efterfrågas i upphandlingen. Det är investeringar som är kundanpassade och som är specifika för upphandlingsföremålet. Motparterna gör inte gällande att hela utbyggnaden av ett framtida nät är knutet till det specifika upphandlingsföremålet. Kravet i upphandlingen kan dock medföra att anbudsgivare väljer att prioritera utbyggnaden av dessa nät på de platser som omfattas av upphandlingen och utifrån den tidplan som anges i upphandlingen.

Sammantaget har Motparterna visat att uppdraget kräver omfattande implementerings- och investeringskostnader för såväl befintlig som icke befintlig

leverantör, vilket utgör särskilda skäl för en längre avtalstid än fyra år. Det är också visat att det även i övrigt föreligger samhällsekonomiska skäl, t.ex. i syfte att undvika tillfälliga direktupphandlingar vid överprövningar för att tillåta avtalet att löpa längre än fyra år. Motparterna har också visat att det av konkurrensskäl på marknaden föreligger särskilda skäl till en längre total avtalstid än fyra år.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Tillämpliga bestämmelser m.m.

En upphandlande myndighet ska enligt 4 kap. 1 § LOU behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Upphandlingar ska vidare genomföras i enlighet med principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet.

Av 20 kap. 4 och 6 §§ LOU framgår att förvaltningsrätten kan pröva om en upphandlande myndighet har brutit mot någon bestämmelse i lagen och, på talan av en leverantör som lidit eller kan komma att lida skada, besluta att en upphandling ska göras om eller får avslutas först sedan rättelse gjorts.

Enligt 7 kap. 2 § LOU får ett ramavtal löpa under längre tid än fyra år endast om det finns särskilda skäl.

I förarbetena till 7 kap. 2 § LOU (prop. 2015/16:195 s. 1008 f.) anges följande. Paragrafen genomför artikel 33. 1 tredje stycket i LOU-direktivet och motsvarar 5 kap. 3 § LOU (i den gamla lagen, domstolens anmärkning). I skäl 62 andra stycket i LOU-direktivet anges som exempel på fall som motiverar avsteg från huvudregeln om fyra år att leverantörer måste förfoga över utrustning som har längre avskrivningstid än fyra år och som måste vara till-

gänglig när som helst under ramavtalets hela löptid. I en sådan specifik situation kan det således finnas skäl att föreskriva en längre löptid för ramavtalet i syfte att tillförsäkra en effektiv konkurrens när ramavtalet ingås.

I prop. 2006/07:128 s. 334 anges att det ligger i sakens natur att det är den upphandlande myndigheten som har bevisbördan för att det finns tillräckliga skäl att tillämpa bestämmelsen och att dessa skäl skall vara hänförliga till föremålet för upphandlingen. Utredningen har ansett att det är svårt att ange något exempel när bestämmelsen kan tillämpas. Enligt regeringens mening kan det vara fråga om ett avgränsat projekt som beräknas pågå något längre tid än fyra år och som inte har någon naturlig fortsättning när projektet avslutas. Det kan även vara situationer där föremålet för upphandlingen är av sådant slag att det medför stora investeringar för leverantören vilka skall betala sig under avtalstiden.

Upphandlingsdokumenten i relevanta delar

I punkten 5.1 "Avtalsperiod" i de Administrativa föreskrifterna anges bl.a. följande. Avtalet skall träda i kraft när det undertecknats av behöriga företrädare för parterna. Avtalet gäller därefter till den 15 oktober 2023.

I punkten 5.1.1. "Avtalsförlängning" anges bl.a. följande. Avtalet, inkluderat leveransavtalen, kan förlängas med ett år i taget, dock längst till och med den 15 oktober 2025, med oförändrade villkor. Avisering om förlängning skall ske senast nio månader innan avtalets utgång.

Förvaltningsrättens bedömning

Vid överprövningar enligt LOU gäller att förvaltningsrätten i princip endast prövar de särskilt angivna frågor som sökanden tar upp. En förutsättning för att en ansökan om ingripande mot en upphandling ska kunna vinna bifall är

att sökanden visar att denne har lidit eller riskerat att lida skada av den påtalade bristen i upphandlingen (jfr Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2013 ref. 53).

Telia anför till grund för sin ansökan att Motparterna har brutit mot LOU genom att upphandla ett ramavtalets vars löptid överstiger fyra år utan att särskilda skäl härför föreligger, genom att tillåta anbudsgivare att bilägga sina allmänna och särskilda villkor till anbudet samt genom att tillämpa en utvärderingsmodell som är bristfällig på så sätt att den inte leder till ett rättvisande resultat vad avser kriteriet ”täckning”.

Enligt förvaltningsrättens bedömning utgör inte vad Telia anfört och åberopat gällande möjligheten att bilägga allmänna och särskilda villkor till anbudet samt brister i den tillämpade utvärderingsmodellen grund för ingripande mot upphandlingen. Telia har enligt förvaltningsrättens mening inte förmått visa att Motparterna genom att tillåta anbudsgivare att bilägga sina allmänna och särskilda villkor till anbudet har brutit mot LOU på sätt som medfört att Telia lidit eller riskerat att lida skada. Enligt förvaltningsrättens mening har Telia inte heller förmått visa att det förelegat brister i utvärderingsmodellen som lett till ett icke rättvisande resultat vad avser kriteriet ”täckning”.

Vad gäller det upphandlade ramavtalets löptid gör förvaltningsrätten följande bedömning.

Vid beräkning av avtalstidens längd ska eventuella möjliga förlängningar av avtalet räknas med. Enligt Motparterna har det upphandlade ramavtalet en ordinarie löptid om fyra år med möjlighet till förlängning i ett år vid två tillfällen, innebärande en total maximal löptid om sex år. Telia hävdar att med hänvisning till punkterna 5.1 ”Avtalsperiod” och 5.1.1. ”Avtalsförlängning” i de administrativa föreskrifterna i upphandlingsdokumenten att det upphandlade ramavtalet har en löptid om drygt sex år och sju månader räknat

från tidpunkten då avtal tidigast kunnat ingås. Enligt förvaltningsrättens mening ger de åberopade punkterna i de administrativa föreskrifterna stöd för Telias uppfattning härvidlag. Det är under alla omständigheter klarlagt att Motparterna har upphandlat ett ramavtal vars löptid betydligt överstiger fyra år. För att avtalstiden ska vara förenlig med LOU krävs därför att Motparterna kan visa att det föreligger särskilda skäl för en längre löptid än fyra år. De särskilda skälen ska vara hänförliga till föremålet för upphandlingen.

Den aktuella upphandlingen avser operatörstjänster avseende fast- och mobil telefoni. Eftersom det är fråga om en samordnad upphandling med 103 olika upphandlande myndigheter är uppdraget mycket omfattande. Enligt Motparterna är avtalet ett av de största i sitt slag i Sverige.

Motparterna gör gällande att det föreligger särskilda skäl för att ha en längre löptid än fyra år p.g.a. lång implementeringstid, höga implementeringskostnader och avsevärda investeringskostnader. Motparterna framhåller att den upphandlade tjänsten avser tekniskt avancerade tjänster till ett mycket stort antal upphandlande myndigheter och att upphandlingen är av stor ekonomisk betydelse. Enligt Motparterna är en avtalstid som är längre än fyra år nödvändig för att möjliggöra effektiv konkurrens i ett fall som detta. Motparterna har som särskilda skäl för en längre avtalstid även hänvisat till risken för överprövning av upphandlingen liksom av nästkommande upphandling samt till att byte av telefonoperatör medför kostnader även för Motparterna.

Vad gäller risken för långdragna överprövningsprocesser i samband med denna och kommande upphandlingar utgör detta enligt förvaltningsrättens mening inte särskilda skäl för en avtalstid som överstiger fyra år (jfr dom från Kammarrätten i Stockholm den 23 mars 2011 i mål nr 5609–5629-10).

Inte heller kan den omständigheten att byte av telefonoperatör medför kostnader och besvär även för Motparterna anses utgöra särskilda skäl för en längre avtalstid än fyra år.

Motparterna framhåller att den upphandlade tjänsten avser tekniskt avancerade tjänster till ett mycket stort antal upphandlande myndigheter. Så som anförts av Telia innebär inte den omständigheten i sig att de tjänster som en telefonoperatör tillhandahåller är så tekniskt avancerad till sin natur att det föreligger särskilda skäl för en längre avtalstid än fyra år. Annat har inte framkommit än att de nu upphandlade tjänsterna i huvudsak utgör tjänster av standardtyp som löpande erbjuds av operatörerna på marknaden till olika kunder. Den omständigheten att det upphandlade uppdraget är mycket omfattande p.g.a. att ett stort antal upphandlande myndigheter har valt att göra en samordnad upphandling istället för att upphandla var och en för sig kan enligt förvaltningsrättens mening inte heller i sig anses utgöra särskilda skäl för en längre avtalstid än fyra år. Det bör härvid noteras att redan det faktum att upphandlingen omfattar ett så stort antal upphandlande myndigheter begränsar möjligheterna för aktörerna på marknaden att konkurrera om offentliga kontrakt. Om avtalslängden dessutom tillåts vara längre än fyra år begränsas möjligheterna ytterligare.

Motparterna åberopar såsom särskilda skäl för en längre avtalstid än fyra år bl.a. lång implementeringstid. Enligt förvaltningsrättens mening har Motparterna dock inte förmått visa att förväntad implementeringstid är så lång att det motiverar att en längre avtalstid än fyra år.

Vad gäller implementeringskostnader och investeringskostnader är det naturligtvis så att dessa kan komma att uppgå till höga belopp eftersom uppdraget är så omfattande. Kostnaderna måste dock enligt förvaltningsrättens mening ses i relation till anbudssumman, antalet upphandlande myndigheter

och förväntade intäkter av uppdraget. Det har inte visats att implementeringskostnaderna och investeringskostnaderna per upphandlande myndighet är högre än vad dessa kostnaderna är i andra liknande uppdrag. Förvaltningsrätten finner inte tillräckligt stöd i utredningen för Motparternas påstående att implementeringskostnaderna utgör ett betydande inträdeshinder för andra leverantörer än de befintliga.

Vad gäller investeringskostnader är det vidare endast kostnader för nödvändiga investeringar med direkt koppling till den aktuella upphandlingen som är av relevans för bedömningen. Förvaltningsrätten finner inte visat att dessa uppgår till så höga belopp som Motparterna gör gällande. Det får också normalt sett antas att nödvändiga investeringskostnader, liksom andra kostnader som är nödvändiga för uppdragets utförande, har beaktats vid beräkning av anbudspriset.

För att på grund av stora investeringar med lång avskrivningstid tillåta ett ramavtal att löpa under längre tid än fyra år måste krävas att omständigheterna i det enskilda fallet är sådana att inget annat skulle vara ekonomiskt försvarbart eller att detta krävs för att inte hämma konkurrensen på marknaden. Enligt förvaltningsrättens mening har Motparterna inte visat att så är fallet.

Utifrån det ovan anförda gör förvaltningsrätten bedömningen att Motparterna inte har förmått visa att det i den aktuella upphandlingen finns särskilda skäl för en avtalstid som överstiger fyra år. Den av Motparterna tillämpade avtalstiden strider därmed mot LOU.

Mot bakgrund av att långa ramavtal anses förhindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen får samtliga potentiella leverantörer, däribland Telia, anses lida skada genom att inte ha möjlighet att konkurrera om kontrakt

under den tid som anses oskäligen enligt LOU. Grund för ingripande mot upphandlingen föreligger därmed. Eftersom det konstaterade felet är hänförligt till det konkurrensuppsökande skedet måste upphandlingen göras om.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (FR-05)

Mattias Steen

Lena Palmér har föredragit målet.

Bilaga 1

MOTPARTER

1. Bjuvs kommun mål nr 2690-19
2. AB Bjuvbostäder mål nr 2695-19
3. Burlövs kommun mål nr 2701-19
4. Båstads kommun mål nr 2697-19
5. Eslövs kommun mål nr 2698-19
6. Eslövs Bostads AB mål nr 2699-19
7. Mellanskånes Renhållningsaktiebolag mål nr 2700-19

8. Helsingborgs stad mål nr 2702-19
9. Helsingborgs Hamn AB mål nr 2703-19
10. Helsingborgs Arena och Scen AB mål nr 2704-19
11. Nordvästra Skånes Renhållnings AB mål nr 2705-19
12. Nordvästra Skånes Vatten och Avlopp AB mål nr 2706-19
13. Räddningstjänsten i Skåne Nordväst mål nr 2707-19
14. Hässleholms kommun mål nr 2708-19
15. Hässleholms Industribyggnad AB mål nr 2709-19

16. Hässleholms Miljö AB mål nr 2710-19
17. Hässleholms Vatten AB mål nr 2711-19
18. Höganäs kommun mål nr 2712-19
19. Höganäs Energi AB mål nr 2713-19
20. AB Höganäshem mål nr 2714-19
21. Hörby kommun mål nr 2715-19
22. Hörby Bostäder AB mål nr 2716-19
23. Hörby Industriefastigheter AB mål nr 2717-19
24. IT-kommuner i Skåne AB mål nr 2718-19

25. Höörs kommun mål nr 2719-19
26. Höörs Fastighets AB mål nr 2720-19
27. Klippans kommun mål nr 2721 -19
28. Söderåsens miljöförbund mål nr 2722 -19
29. Kristianstads kommun mål nr 2723 -19
30. Aktiebolaget Kristianstadbyggen mål nr 2724-19
31. Krinova AB mål nr 2725-19
32. Kristianstads Renhållning AB mål nr 2726 -19
33. Åhus Hamn & Stuveri AB mål nr 2727-19

34. Kävlinge kommun mål nr 2728-19
35. KKB Fastigheter AB mål nr 2729-19
36. Landskrona kommun mål nr 2730-19
37. Landskrona Energi AB mål nr 2731-19
38. Aktiebolaget Landskronahem mål nr 2732 -19

39. Landskrona stadsutveckling mål nr 2733-19
40. Rederi Ventrafiken AB mål nr 2734-19
41. Lomma kommun mål nr 2738-19
42. Lunds kommun mål nr 2739-19

43. Lunds kommuns Fastighets AB mål nr 2740-19
44. Malmö kommun mål nr 2741-19
45. Malmö kommuns parkeringsaktiebolag mål nr 2742-19
46. Parkeringsövervakning i Malmö AB mål nr 2743-19
47. Malmö Opera mål nr 2744-19
48. Osby kommun mål nr 2745 -19
49. Fjärrvärme i Osby AB mål nr 2746-19
50. Perstorps kommun mål nr 2747-19
51. Perstorps Bostäder AB mål nr 2748-19

52. Perstorps Näringslivs AB mål nr 2749-19
53. Simrishamns kommun mål nr 2750-19
54. Simrishamns Bostäder AB mål nr 2751-19
55. Sjöbo kommun mål nr 2752-19
56. Aktiebolaget Sjöbohem mål nr 2753-19
57. Skurups kommun mål nr 2754-19
58. Skurups Elverk AB mål nr 2755-19
59. Skurups Jordbruks AB mål nr 2756 -19
60. Skurupshem AB mål nr 2757-19

61. Skurups kommunala AB mål nr 2758-19
62. Staffanstorps kommun mål nr 2759 -19
63. Staffanstorp Centrum AB mål nr 2760-19
64. Staffanstorps Energi AB mål nr 2761-19
65. Staffanstorps Fibernät AB mål nr 2762-19
66. Staffanstorps Kommunfastigheter AB mål nr 2763-19
67. Svalövs kommun mål nr 2764-19
68. Svalövs Lokaler AB mål nr 2765-19
69. Svalövsbostäder AB mål nr 2766-19

70. Svedala kommun mål nr 2767-19
71. Bostads AB Svedalahem mål nr 2768-19
72. Svedala Exploaterings AB mål nr 2769 -19
73. Tomelilla kommun mål nr 2770-19
74. Österlenhem AB mål nr 2771-19
75. Trelleborgs kommun mål nr 2772-19
76. Trelleborgs Energiförsäljning AB mål nr 2773 -19
77. Trelleborgs Stadsnät AB mål nr 2774-19
78. Trelleborgs Fjärrvärme AB mål nr 2775-19

79. Visit Trelleborg AB mål nr 2776-19
80. Östersjöterminalen AB mål nr 2777-19

81. Vellinge kommun mål nr 2778-19
82. Vellingebostäder AB mål nr 2779-19
83. Vellinge Stadsnät AB mål nr 2780-19
84. Ystads kommun mål nr 2781-19
85. Sydöstra Skånes Räddningsförbund mål nr 2782 -19
86. AB Ystadbostäder mål nr 2783-19
87. AB Ystads Industrifastigheter mål nr 2784-19

88. Ystad Energi AB mål nr 2785-19
89. Ystad Hamn Logistik AB mål nr 2786-19
90. Ystads teater AB mål nr 2787-19
91. Ystad-Österlenregionens Miljöförbund mål nr 2788-19
92. Åstorps kommun mål nr 2789-19
93. Ängelholms kommun mål nr 2790-19
94. Örkelljunga kommun mål nr 2791-19
95. Östra Göinge kommun mål nr 2792 -19
96. MKB Fastighets AB mål nr 2793-19

97. VA SYD mål nr 2794 -19
98. Räddningstjänsten Syd mål nr 2795-19
99. Kommunalförbundet AV-Media Skåne mål nr 2796-19
100. Kommunförbundet i Skåne mål nr 2797-19
101. Ljungby kommun mål nr 3029-19
102. Ljungby Bostäder mål nr 3030-19
103. Ljungby Energi AB mål nr 3031-19

Hur man överklagar

FR-05

Den som inte är nöjd med förvaltningsrättens beslut kan överklaga. Här framgår hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Tiden räknas oftast från den dag som ni fick del av beslutet. I vissa fall räknas tiden i stället från beslutets datum. Det gäller om beslutet avkunnades vid en muntlig förhandling, eller om rätten vid förhandlingen gav besked om datum för beslutet.

För myndigheten räknas tiden alltid från beslutets datum.

Observera att överklagandet måste ha kommit in till domstolen när tiden går ut.

Vilken dag går tiden ut?

Sista dagen för överklagande är samma veckodag som tiden börjar räknas. Om ni exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Tänk på detta i mål om överprövning av upphandling

I vissa fall kan myndigheten ingå avtal efter 10 dagar från det att domstolen avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut, och i vissa fall får myndigheten ingå avtal omedelbart. Efter att avtal har slutits får kammarrätten inte överpröva upphandlingen. Detta gäller alltså även om tiden för överklagande fortfarande gäller.

Närmare regler finns i den lag som gäller för målet, se rutan längst ner på nästa sida för hänvisningar.

Gör så här

1. Skriv förvaltningsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför ni tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring ni vill ha och varför ni tycker att kammarrätten ska ta upp ert överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis ni vill hänvisa till. Förklara vad ni vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå er: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om ni har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skicka eller lämna in överklagandet till förvaltningsrätten – adressen finns i beslutet.

Vad händer sedan?

Förvaltningsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar förvaltningsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till kammarrätten.

Har ni tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även kammarrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i kammarrätten

När överklagandet kommer in till kammarrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Kammarrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att förvaltningsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om förvaltningsrätten dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om ni *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt ni vill föra fram.

Vill ni veta mer?

Ta kontakt med förvaltningsrätten om ni har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.

För fullständig information, se:

- lag (2016:1145) om offentlig upphandling, 20 kap.
- lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, 20 kap.
- lag (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet, 16 kap.
- lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner, 16 kap.
- lag (2016:1145) om offentlig upphandling, 20 kap.
- lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorn, 20 kap.

